СТВОРЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ТА БАЗ ДАНИХ (НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕКИ ЗАКАРПАТСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Медведь М.М.,
директор бібліотеки
Закарпатського державного університету

The modern development of library is characterized to forming the fund of electronic resources. Its main purpose is operativeness access.

Для сучасного розвитку бібліотеки характерне формування фонду електронних ресурсів, найголовніша мета якого є оперативність доступу. В статті висвітлено методи впровадження електронних інформаційних ресурсів та баз даних з досвіду роботи Закарпатського державного університету

90-ті роки минулого століття започаткували нові зміни бібліотечних технологій. Їх створив розвиток інформаційної сфери суспільства, викликаний попитом на неї. Стрімке формування та використання електронних інформаційних ресурсів стає головним чинником розвитку суспільства. Початок XXI століття кардинально змінює підходи до розвитку всіх галузей господарства. Україна як держава, яка своєю незалежністю визначила основні пріоритети свого становлення в європейському напряму, розбудову інформаційної інфраструктури, розглядає як національний пріоритет. Суспільство знову повертає фундаментальні погляди на науку та її розвиток. Термін «інформаційна революція» стає відголоском терміну «культурна революція». Бібліотеки, витримавши всі негаразди економічних перешкод, залишених державі внаслідок розвалу могутнього Союзу, немов стражі, що охороняли надбання народу, стали в нагоді, зберігши культурне надбання, головний ресурс країни.

Бажання українського користувача приєднатися до єдиного інформаційного простору засвідчує низка законодавчих

актів. Сьогодні у країні вже сформовано достатнє інформаційно-правове поле, яке представлено законами України. Основним державним документом став Закон України «Про Національну програму інформатизації» (1998р.) та Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», в якому основним завданням визначено: «сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та подавати послуги, певною мірою реалізовуючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни цілей і принципів Організації Об'єднаних Націй.

Інформатизація розглядається як один із пріоритетних напрямів розвитку сучасної системи освіти, впровадження інформаційних технологій в освітню сферу і стає могутнім інструментом на шляху рішення різних дидактичних і педагогічних задач.(2, с.73)

Здавалось, ось він час новий… Тепер мета досягнута: значення бібліотек велике, зрозуміле і беззаперечне. Та зміни в суспільстві зумовлені лише вимогами до надання джерел та швидкістю їх отримання. Інформація зосереджена в бібліотеці виходить в інформаційний простір. Невеликий проміжок часу, в першу чергу, ставить вимоги тим, хто вірно служить книзі, витримавши всі негаразди: від холодних приміщень до неотримання зарплатні. Із книгозбірні бібліотека докорінно перевтілюється в інформаційний центр. Комп'ютери, CD-ROми, Інтернет та кодифікаційні центри, спеціально розроблені бібліотечні програми, електронні книги, повнотекстові бази даних, корпоративні мережі – все це стрімко вривається в бібліотечні технології. Змінюється завдання та функції бібліотек. Створення інформаційних технологій бібліотечної справи підсилилось з прийняттям Закону України «Про національну програму інформатизації». Ввійшовши в інформаційний простір, на перше місце бібліотека поставила завдання збереження прав людини на вільний доступ до інформації. В 1998 році в Україні було розпочато створення електронних бібліотек (4,с.50).

В 2000 році до цього долучились бібліотеки вищих навчальних закладів: 550 млн. примірників різних документів зібрано сьогодні у 44 тисячах бібліотек України різних видів і форм власності (1,с.4)

Посередником між інформацією, яка розміщена у фондах бібліотек та користувачем виступає колектив працівників бібліотеки. Співпраця між цими сторонами залежить від кваліфікації бібліотекаря, його володінням роботи з різними документами інформаційного простору, прискоренням процесу їх пошуку, доставкою інформації у формах, зручних для користування.

Ось він парадокс. Думка про те, що з одного боку, професія бібліотекаря нудна та безперспективна, з іншого, розширення сфери інформаційних повноважень, оволодіння новими технологіями створення та поширення інформації – новий імідж бібліотеки. До цього процесу широко долучаються бібліотеки навчальних закладів України. Бібліотека Закарпатського державного університету - перша бібліотека Закарпаття, яка не вагаючись, сміливо обрала шлях інформаційних технологій. Глобальні перетворення з національної системи вищої освіти до положень Болонської декларації поставили стратегічно нові завдання перед колективом викладачів та науковців університету. Зміни в діяльності вузівської бібліотеки відбувались відповідно визначених напрямів роботи.

Головним завданням бібліотека Закарпатського державного університету визначила забезпечення підтримки якості освіти, її доступності, перетворення традиційної навчальної бібліотеки на бібліотеку, де надається широкий спектр інформаційних послуг. Опанування новітніми інформаційними технологіями на основі запровадження автоматизованої бібліотечної програми УФД/ Бібліотека, чітко намічені етапи впровадження інформатизації бібліотеки дали змогу за короткий термін перетворити традиційну університетську бібліотеку у бібліотеку нової формації. Як результат – фонду бібліотеки став більш доступним, як у часі так і просторі.

Сьогодні вже ні в кого немає сумнівів у перспективності використання електронних ресурсів, а в недалекому 2004 році

навіть деякі члени колективу бібліотеки скептично ставились до комп'ютеризації бібліотечних процесів. Час впровадження не завершився якимось визначеним періодом, але кардинально змінив уявлення як активних користувачів, такі споглядаючих. Швидкість доступу до інформації – ось найважливіша перевага інформатизації.

Створення та формування електронних ресурсів розпочалось зі створення електронного каталогу бібліографічних описів. Завершуючи електронний опис, паралельно створюються тематичні каталоги, каталоги персоналій, каталоги-класифікатори. В перспективі відбір документів за темами став найпопулярнішим засобом відбору документів.

При пошуку інформації велике значення надається ключовому слові вкладеному в опис документа.

Наступним етапом інформатизації стало штрихове кодування бібліотечного фонду: видача та повернення документів через сканери. Далі – створення бази даних читачів, створення електронних формулярів, виготовлення електронних читацьких квитків зі штриховими кодами.

Створення ЕБ фонду бібліотеки дало можливість створити робочі комп'ютерні місця. Пошукова система «Читач» допомагає пришвидшити пошук бібліографічних записів. Підвищена оперативність пошуку – це можливість тематичного відбору, що дозволяє отримати відомість про джерело, його знаходження та наявність. Електронна книговидача стала результатом попередніх етапів впровадження комп'ютеризації. Цей процес скоротив до мінімуму час на обслуговування користувачів, активізував роботу з боржниками. Автоматизація внесла цілу низку нових, раніше не доступних бібліотекарю можливостей. Найголовніша з них - усунення великої кількості рутинних операцій та підвищення ефективності усієї роботи шляхом модернізації.

Для сучасного розвитку бібліотеки характерне формування фонду електронних ресурсів, найголовнішою метою якого є оперативність доступу. Ось на цьому і сконцентрувала увагу бібліотека ЗакДУ, розпочавши комплектування фонду електронної бібліотеки.

Фонд електронних ресурсів формується з 2005 року. Він складається з:

- ✓ електронних підручників (придбаних вузом),
- ✓ власних електронних підручників та монографій, виданих за межами університету,
- ✓ власних електронних ресурсів, виданих видавничим центром ЗакДУ (навчально-методичні посібники, тексти лекцій, практичні рекомендацій та інше),
- ✓ використання вільного доступу до електронних документів Інтернет,
- ✓ електронної бази публікацій науковців ЗакДУ,
- ✓ електронних книг.

В 2009 році в бібліотеці університету знову інновація: електронні книги. Їх унікальність в тому, що вони являють собою навчальні комплекси для кожного факультету університету. В них широко вміщено інформацію, починаючи від відомостей про викладача, його наукових регалій, наукових здобутків до орієнтованих тестових завдань модульного контролю, електронних версій підручників, електронних адрес Інтернет посилань, списку рекомендованої літератури, тощо. Електронні навчально-методичні комплекси широко використовуються студентами, які допомагають їм у засвоєння знань. Новинкою, розміщеною в електронній книзі ЗакДУ, є повнотекстові публікації викладачів згідно тематики вивчення дисципліни. Електронний комплекс зручний в користуванні, в нього вміщено інструкцію для користувачів-початківців, яка слугує навігатором. Наповнення електронного комплексу електронними версіями підручників являє собою творчий продукт, що постійно вдосконалюється.

Використання інформаційних ресурсів Інтернету користувачами набуває все більшого поширення. Це сприяє підвищенню ефективності інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів в умовах обмеженого комплектування фондів, допомагає бібліотекам задовольняти попит на джерела інформації.

Користувачам вузівських бібліотек необхідна оперативна, зручна в користуванні наукова і навчальна інформація. Теперішній

час характеризується масовим виробництвом програмних продуктів освітнього характеру і великим попитом на неї.

Електронні ресурси мають вагомі переваги перед традиційними. Велике поширення набувають програмні продукти навчального характеру.

Серед них найактуальнішим є користування електронними посібниками. Це електронне навчальне видання, що містить систематичний виклад навчального курсу, розроблений відповідно до державного освітнього стандарту, що має властивості звичайного підручника, довідника, задачника і лабораторного практикуму. Створення електронного підручника – це процес тісного співробітництва автора курсу з технічними працівниками, які втілюють ідеї і задумки автора в електронну форму. Важливість електронного підручника беззаперечна. Електронний підручник має свої переваги (3,с.26). Це:

- навчальний матеріал спрямовується не лише на вивчення, він спонукає до творчого пошуку, подальшого удосконалення знань, отриманих в рамках навчання;
- більш простий та швидкий процес спілкування студента з викладачем;
- наявність системи контролю за засвоєнням знань студента;
- самостійна пізнавальна діяльність студента.

Особливе велике значення електронного підручника для дистанційного навчання, адже він є основою вивчення дисципліни.

Формування електронної бібліотеки є пріоритетним напрямом інформатизації бібліотеки. Її здійснення проходить двома шляхами –оцифруванням документів на паперових носіях та придбанням електронних документів. Використання резервів електронної бібліотеки набуває все більшої популярності як серед користувачів традиційної форми обслуговування, так і серед студентів дистанційного навчання. Переваги такого обслуговування великі, бо це забезпечує оперативне одержання нової інформації, введення її до навчального процесу новітньої інформації, використання бази даних. Інформатизація бібліотеки

створює передумови для формування на державному рівні інтегрованого освітнього простору України. Бібліотека Закарпатського державного університету істотно змінює характер своєї діяльності в напрямку інтеграції новітніх технологій в обслуговування своїх користувачів, ставлячи на перше місце користувача та його запит.

Список використанох джерел

1. Вилегжаніна Т. Бібліотеки: технології і люди./Бібліотечна планета.-2004.-№4.-С.4
2. Крайнюк О.М. Електронні навчальні документи, як об'єкт формування бібліотечного фонду//Якість функціонування бібліотечної системи ВНЗ: матеріали III міжвузівської науково-практичної конференції 18-19 жовтня 2007 року, Донецьк,Україна /Наукова бібліотека Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського.-Донецьк, ДонНУЕТ, 2007.-222с.
3. Перехрест Г. Електронні інформаційні ресурси українського сегмента Інтернету //Бібліотечна планета.№3.-2007.С.26-29
4. Чекмарев А.О. Національна система електронних бібліотек /А.О.Чекмарев, Л.Й.Костенко, Т.П.Павлуша.-К.,1988.-50с.